

BAN TUYÊN GIÁO TỈNH ỦY CAO BẰNG

DI TÍCH QUỐC GIA ĐẶC BIỆT ĐỊA ĐIỂM CHIẾN THẮNG BIÊN GIỚI NĂM 1950, HUYỆN THẠCH AN, TỈNH CAO BẰNG

(Tài liệu tuyên truyền đến cán bộ, đảng viên và nhân dân)

LỜI NÓI ĐẦU

Đầu năm 1950, cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp của ta đã giành được nhiều thắng lợi quan trọng. Nhằm mục đích đưa cuộc kháng chiến tiến lên một bước mới, tháng 6/1950, Ban Thường vụ Trung ương Đảng quyết định mở chiến dịch Biên giới. Cao Bằng được chọn làm chiến trường chính của chiến dịch, các địa điểm như: Cú điểm Đông Khê, Khau Luông, Cốc Xả, Đỉnh cao 477 đã đi vào lịch sử với những trận đánh ác liệt, đánh dấu những mốc son chói lọi trong cuộc kháng chiến chống giặc ngoại xâm của dân tộc ta. Đây cũng là chiến dịch đầu tiên và là chiến dịch duy nhất Chủ tịch Hồ Chí Minh trực tiếp ra mặt trận chỉ đạo, động viên quân và dân chiến đấu. Chiến thắng Chiến dịch Biên giới là bước ngoặt quan trọng góp phần quyết định thắng lợi của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp.

Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng có giá trị đặc biệt quan trọng gắn liền với sự nghiệp hoạt động cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đại tướng Võ Nguyên Giáp, gắn liền với sự trưởng thành và phát triển của Quân đội nhân dân Việt Nam anh hùng. Đây là niềm tự hào của Đảng bộ và nhân dân các dân tộc tỉnh Cao

Bằng, là sự ghi nhận của Đảng và Nhà nước với những đóng góp của quân và dân Cao Bằng trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Thực hiện Đề án số 19-ĐA/TU ngày 13/8/2019 của Tỉnh ủy Cao Bằng về “đổi mới công tác tuyên truyền, giáo dục truyền thống trên quê hương cách mạng Cao Bằng giai đoạn 2019 - 2025”, để phục vụ công tác tuyên truyền sâu rộng trong toàn thể cán bộ, đảng viên và nhân dân về lịch sử vẻ vang của dân tộc và những chiến công oanh liệt của quân và dân ta; về truyền thống cách mạng, tinh thần yêu nước của nhân dân các dân tộc Cao Bằng; giáo dục lòng yêu quê hương, đất nước, tin tưởng vào sự nghiệp đổi mới của Đảng, Bác Hồ và nhân dân ta lựa chọn; khơi dậy lòng tự hào, tự tôn dân tộc, ý thức xây dựng quê hương đất nước đối với các thế hệ, nhất là thế hệ trẻ. Ban Tuyên giáo Tỉnh ủy Cao Bằng phối hợp với Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Cao Bằng biên soạn cuốn tài liệu *“Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm Chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng (tài liệu tuyên truyền đến cán bộ đảng viên và nhân dân)”*. Tài liệu được tuyên truyền rộng rãi trong cán bộ, đảng viên, các tầng lớp nhân dân trong tỉnh và độc giả trong cả nước.

Xin trân trọng giới thiệu.

Tháng 9 năm 2020

BAN TUYÊN GIÁO TỈNH ỦY CAO BẰNG

Phần thứ nhất

GIỚI THIỆU DI TÍCH QUỐC GIA ĐẶC BIỆT ĐỊA ĐIỂM CHIẾN THẮNG BIÊN GIỚI NĂM 1950, HUYỆN THẠCH AN, TỈNH CAO BẰNG

Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng cách thành phố Cao Bằng khoảng 40 km, có 19 di tích và điểm di tích được phân bố thành 4 cụm di tích nằm trên địa bàn 4 xã, thị trấn. Các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng có giá trị đặc biệt quan trọng gắn liền với sự nghiệp hoạt động cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đại tướng Võ Nguyên Giáp, gắn liền với sự trưởng thành, phát triển của Quân đội nhân dân Việt Nam.

1. Nguồn gốc, lịch sử hình thành

Sau Cách mạng Tháng Tám năm 1945, thực dân Pháp đã tâm dùng vũ lực hòng đặt lại ách thống trị trên đất nước ta một lần nữa. Với ý chí "Thà hy sinh tất cả chứ nhất định không chịu mất nước, nhất định không chịu làm nô lệ", toàn thể

nhân dân Việt Nam đã nhất tề hưởng ứng *Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến* của Chủ tịch Hồ Chí Minh, tiến hành cuộc kháng chiến trường kỳ, gian khổ với niềm tin tất thắng. Thực hiện đường lối kháng chiến toàn dân, toàn diện, dựa vào sức mình là chính, quân dân ta đã lần lượt đánh bại các chiến lược quân sự của thực dân Pháp. Lực lượng ta ngày càng trưởng thành, lớn mạnh.

Để cứu vãn tình thế, Chính phủ Pháp thực hiện “Kế hoạch Rove” tập trung phát triển quân đội bản xứ (quân ngụy) và tăng cường 7 tiểu đoàn Âu – Phi cho chiến trường Bắc Bộ làm lực lượng cơ động đề củng cố, mở rộng phạm vi chiếm đóng ở đồng bằng và trung du Bắc Bộ; thiết lập một “hành lang Đông – Tây” để cô lập căn cứ địa Việt Bắc, cắt đứt con đường liên lạc giữa Liên khu 3 và Liên khu 4; tăng cường hệ thống phòng ngự trên đường số 4, khoá chặt biên giới Việt – Trung nhằm cô lập căn cứ địa Việt Bắc với bên ngoài. Đồng thời, tích cực chuẩn bị tấn công lên căn cứ địa Việt Bắc lần thứ hai để tiêu diệt cơ quan đầu não Việt Minh và nhanh chóng kết thúc chiến tranh.

Đứng trước tình hình thế giới và trong nước có nhiều chuyển biến thuận lợi, nhằm đưa cuộc kháng chiến tiến lên một bước mới, tháng 6/1950, Ban Thường vụ Trung ương Đảng và Chủ tịch Hồ

Chí Minh quyết định mở Chiến dịch Biên giới. Mục đích của chiến dịch là: Tiêu diệt một bộ phận quan trọng sinh lực địch; giải phóng phần biên giới phía Đông Bắc, khai thông đường giao thông với các nước xã hội chủ nghĩa; mở rộng và củng cố căn cứ địa Việt Bắc, tiến tới giành quyền chủ động chiến lược trên chiến trường chính, tạo điều kiện thúc đẩy cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp mau chóng giành thắng lợi.

Tháng 7/1950, Ban Thường vụ Trung ương Đảng quyết định thành lập Bộ chỉ huy và Đảng uỷ mặt trận Biên giới, do Đại tướng Võ Nguyên Giáp làm Chỉ huy trưởng kiêm Bí thư Đảng uỷ mặt trận. Ngày 12/8/1950, Ban Thường vụ Trung ương Đảng ra chỉ thị cho các cấp uỷ đảng, nêu rõ Chiến dịch Biên giới là một chiến dịch quan trọng, các địa phương trong toàn quốc cần phối hợp để kiểm chế, tiêu hao sinh lực địch, không cho chúng tiếp viện. Trong *Thư gửi các chiến sĩ ngoài mặt trận*, Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ đây là trận quyết chiến tiêu diệt địch với quyết tâm “*Chỉ cho đánh thắng, không cho đánh bại*”.

Tỉnh Cao Bằng được chọn làm chiến trường chính của chiến dịch Biên giới, đồng thời cũng là hậu phương tại chỗ cung cấp sức người, sức của phục vụ chiến dịch. Bản Tả Phây Nưa, xã Quốc

Phong, huyện Quảng Uyên (nay thuộc huyện Quảng Hòa) được chọn làm “bản doanh” của Sở chỉ huy Chiến dịch.

Với tầm quan trọng của chiến dịch Biên giới, đầu tháng 9/1950, Chủ tịch Hồ Chí Minh lên đường ra mặt trận. Người kiểm tra kế hoạch tác chiến, công tác chuẩn bị và động viên cán bộ, chiến sĩ, dân công tham gia chiến dịch. Ngày 14/9/1950, Chủ tịch Hồ Chí Minh đến Sở chỉ huy tiền phương tại Nà Lạn (xã Đức Long, huyện Thạch An) trực tiếp chỉ đạo chiến dịch. Sáng sớm 16/9/1950, Chủ tịch Hồ Chí Minh lên đài quan sát của mặt trận trên đỉnh núi Báo Đông (xã Đức Long, huyện Thạch An) trực tiếp quan sát theo dõi và chỉ đạo trận đánh cứ điểm Đông Khê – trận đánh mở màn cho chiến dịch Biên giới năm 1950. Tại đây, Người đã làm bài thơ “*Lên núi*” nổi tiếng:

*Chống gậy lên non xem trận địa,
Vạn trùng núi đỡ vạn trùng mây.
Quân ta thế mạnh nuốt Ngưu Đẩu,
Thê diệt xâm lăng lũ sói cây.*

Trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng, đây là lần đầu tiên và là lần duy nhất Chủ tịch Hồ Chí Minh trực tiếp ra mặt trận. Tin Chủ tịch Hồ Chí Minh ra trận đã gây xúc động mạnh mẽ trong lòng cán bộ, chiến sĩ và nhân dân cả nước. Hình

ảnh “Bác Hồ ra trận” thể hiện ý chí quyết chiến, quyết thắng quân thù cao nhất của Đảng và nhân dân ta, là nguồn sức mạnh động viên tinh thần vô cùng to lớn, lan truyền đến toàn thể quân và dân ta, tiếp thêm sức mạnh cho toàn quân và toàn dân ta quyết tâm giành thắng lợi trong chiến dịch. Khắp các mặt trận, quân và dân nô nức “thi đua giết giặc lập công”, phấn khởi tin tưởng vào thắng lợi.

Căn cứ tình hình địch, ta trên chiến trường dọc biên giới, ban đầu, Đảng ủy Mặt trận và Bộ chỉ huy Chiến dịch chủ trương chọn mục tiêu trận mở màn chiến dịch là thị xã Cao Bằng, nhằm kéo quân tiếp viện của địch lên để tiêu diệt. Song, sau khi cân nhắc kỹ, Bộ chỉ huy Chiến dịch quyết định chuyển hướng xuống đánh Đông Khê, một cứ điểm yếu hơn Cao Bằng, vừa đảm bảo chắc thắng mà vẫn cô lập được Cao Bằng và có thể “diệt viện”. Đề nghị này được Ban Thường vụ Trung ương Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh chuẩn y. Thể hiện tư tưởng chỉ đạo của chiến dịch, kế hoạch tác chiến được chia làm bốn bước: (1) Tiêu diệt Đông Khê; (2) Đánh quân tiếp viện lên Đông Khê; (3) Đánh Thất Khê; (4) Đánh thị xã Cao Bằng.

Đúng 6 giờ sáng ngày 16/9/1950, quân ta bắt đầu tiến công cụm cứ điểm Đông Khê, mở màn

chiến dịch. Sau 54 giờ chiến đấu gay go, quyết liệt, đến ngày 18/9/1950, ta tiêu diệt hoàn toàn Đông Khê, đẩy địch vào tình thế nguy khốn: Thất Khê bị uy hiếp, Cao Bằng bị cô lập, thế phòng thủ trên đường số 4 lung lay. Mặt Đông Khê, quân Pháp buộc phải rút khỏi Cao Bằng theo đường số 4 bằng kế hoạch “hành quân kép”: Một mặt, tổ chức một binh đoàn, do Lơ Pagiơ (Le Page) chỉ huy, từ Thất Khê lên chiếm lại Đông Khê để đón quân từ Cao Bằng do Sác-tông (Charton) chỉ huy rút về; mặt khác, hành binh Phôccơ (Phoque) đánh lên Thái Nguyên để thu hút chủ lực của ta.

Nắm vững phương châm “đánh điểm, diệt viện”, bộ đội ta kiên nhẫn mai phục. Ngày 30/9/1950, địch cho binh đoàn Lơ Pagiơ tiến lên Đông Khê, quân của Sác-tông ở Cao Bằng cũng bắt đầu rút về. Bộ Chỉ huy Chiến dịch đã tập trung lực lượng tiêu diệt từng cánh quân địch. Đêm 30/9/1950, binh đoàn ứng cứu của Lơ Pagiơ từ Thất Khê kéo lên đã bị quân ta chặn đánh tơi bời. Sáng 03/10/1950, binh đoàn Sác-tông và tên Tỉnh trưởng bù nhìn Nông Ngọc Tu rút khỏi thị xã Cao Bằng theo quốc lộ số 4 hy vọng hợp quân được với Lơ Pagiơ tại Cốc Xả (xã Trọng Con, huyện Thạch An). 9 giờ sáng ngày 03/10/1950, bộ đội ta vào chiếm giữ ngay đầu cầu sông Hiến; **thị xã**

Cao Bằng và tỉnh Cao Bằng hoàn toàn được giải phóng. Sáng 04/10/1950, bộ đội ta tiếp quản thị xã.

Sau 8 ngày đêm chiến đấu liên tục và ác liệt, bằng chiến thuật vận động, đến ngày 08/10/1950, bộ đội ta đã tiêu diệt và bắt sống cả hai binh đoàn Lơ Pagior và Sác-tông, đồng thời đánh lui một cánh quân địch nữa từ Thất Khê lên cứu viện và đập tan cuộc hành quân tấn công lên Thái Nguyên của địch. Hoảng sợ, quân địch trên tuyến đường số 4 phải tháo chạy khỏi Thất Khê, Na Sầm, Đông Đăng, Lạng Sơn, Lộc Bình, Đình Lập, An Châu (Lạng Sơn)... Sau 29 ngày đêm chiến đấu vô cùng anh dũng, với tinh thần quyết chiến, quyết thắng, bộ đội ta đã phá vỡ hoàn toàn hệ thống phòng thủ của địch trên đường số 4. **Chiến dịch Biên giới toàn thắng.**

Kết thúc chiến dịch, ta tiêu diệt và bắt sống trên 8.300 tên địch, tiêu diệt 10 tiểu đoàn, là lực lượng tinh nhuệ nhất, chiếm 41% lực lượng cơ động chiến lược toàn Đông Dương, thu trên 3.000 tấn vũ khí, quân trang, quân giới của địch, giải phóng trên 350.000 dân và 4.500km² đất với 5 thị xã, 12 thị trấn và nhiều vùng đất đai quan trọng, khai thông trên 750 km đường biên giới Việt - Trung.

Chiến thắng Biên giới năm 1950 mang ý nghĩa dân tộc và thời đại sâu sắc, là bước ngoặt

quan trọng góp phần quyết định thắng lợi của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp của dân tộc ta. Chiến thắng Biên giới đã giáng một đòn nặng nề vào ý đồ xâm lược của Thực dân Pháp, quân đội Pháp chịu thất bại nặng nề chưa từng có trong lịch sử chiến tranh Đông Dương. Kế hoạch Rove bị phá sản, tinh thần quân Pháp bị tổn hại nghiêm trọng, ý chí xâm lược ngày càng giảm sút, Pháp thất bại lớn cả về quân sự, chính trị và ngoại giao, ngày càng bị đẩy lùi, lún sâu vào thế phòng ngự bị động về chiến lược, dẫn đến thất bại thảm hại trên chiến trường.

Chiến dịch Biên giới là một chiến dịch tiến công có tầm quy mô lớn đầu tiên của Quân đội Nhân dân Việt Nam trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, là chiến dịch có tầm quan trọng đặc biệt do sự chỉ đạo trực tiếp của Trung ương Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh. Đây cũng là chiến dịch duy nhất Chủ tịch Hồ Chí Minh trực tiếp ra mặt trận chỉ đạo chiến dịch, động viên quân và dân chiến đấu.

Chiến thắng Biên giới đánh dấu bước trưởng thành lớn của Đảng ta trong lãnh đạo, chỉ đạo chiến tranh, biểu hiện tập trung sự đúng đắn của đường lối kháng chiến toàn dân, toàn diện, là thắng lợi của lý luận quân sự Việt Nam, là nghệ

thuật tổ chức, chỉ đạo, tiến hành một chiến dịch quân sự có quy mô lớn, có tầm chiến lược của Đảng ta. Đồng thời, tạo ra chuyển biến căn bản cho cuộc kháng chiến của nhân dân ta bước sang giai đoạn mới, nắm quyền chủ động chiến lược trên chiến trường; căn cứ địa Việt Bắc được mở rộng và củng cố, vòng vây chủ nghĩa đế quốc đối với nước ta bị chọc thủng, ta đã khai thông được cửa ngõ với Trung Quốc, Liên Xô và các nước xã hội chủ nghĩa trên thế giới. Chiến thắng Biên giới đã củng cố lòng tin và thắng lợi cuối cùng của cuộc kháng chiến của nhân dân ta. Những bài học kinh nghiệm quý báu trong Chiến dịch Biên giới đã được rút ra và vận dụng thành công trong các chiến dịch sau này, đặc biệt là Chiến thắng lịch sử Điện Biên Phủ “*lừng lẫy năm châu, chấn động địa cầu*”. Bài học về phát huy nội lực, xây dựng thực lực kháng chiến, xây dựng quân đội để làm nên chiến thắng Biên giới vẫn còn nguyên giá trị trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc hiện nay.

Chiến dịch Biên giới có ý nghĩa hết sức trọng đại đối với Đảng bộ và nhân dân các dân tộc Cao Bằng. Kể từ khi quân Pháp đánh chiếm Cao Bằng tháng 10/1886, đến ngày 3/10/1950, tỉnh Cao Bằng hoàn toàn được giải phóng, kết thúc một giai đoạn kháng chiến gian khổ và kiên cường của

Đảng bộ, quân và dân các dân tộc Cao Bằng trong cuộc kháng chiến trường kỳ, anh dũng do Đảng ta lãnh đạo. Ngày 03/10/1950, ngày Cao Bằng sạch bóng quân thù, mãi mãi là một mốc son chói lọi trong lịch sử đấu tranh cách mạng của quê hương Cao Bằng. Từ đây, nhân dân các dân tộc Cao Bằng được sống trong độc lập, tự do, làm chủ vận mệnh bản thân, làm chủ quê hương, đất nước, dưới sự lãnh đạo của Trung ương Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh, vững bước xây dựng cuộc sống mới, xây dựng hậu phương vững mạnh, chi viện sức người, sức của cho cuộc kháng chiến toàn quốc đi đến thắng lợi hoàn toàn.

Thắng lợi của chiến dịch Biên giới là thắng lợi của nhân dân cả nước, trong đó có sự đóng góp của quân và dân Cao Bằng. Cao Bằng là trung tâm của chiến dịch, là vị trí tiền tiêu của cả nước. Nhận thức rõ vinh dự và trách nhiệm của mình, Đảng bộ và nhân dân Cao Bằng huy động trên 78.824 lượt người phục vụ chiến dịch. Tính từ đầu năm 1950 thì Cao Bằng đã huy động được trên 5,7 triệu ngày công phục vụ sự nghiệp kháng chiến và có trên 2 vạn nam, nữ thanh niên các dân tộc tham gia chiến đấu trực tiếp ngoài mặt trận. Nhiều người con ưu tú của tỉnh Cao Bằng đã lập nhiều chiến công xuất sắc, dũng cảm hy sinh trong chiến

đấu và phục vụ chiến đấu. Sau Chiến dịch, nhiều đồng chí đã được tặng Huân chương chiến công và phong tặng danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân làm rạng rỡ quê hương, tiêu biểu như: các anh hùng La Văn Cầu, Lý Viết Mưu...; các chị: Đinh Thị Dậu, Đinh Thị Bồng, Đinh Thị Mẫn, Đàm Thị Nhay, Triệu Thị Soi, Nguyễn Thị Bé... Ngoài sức người, Cao Bằng còn huy động trên 2.346 tấn gạo, 120 tấn thực phẩm phục vụ chiến dịch, đây là cuộc động viên lớn nhất từ khi bước vào cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược. Chiến dịch Biên giới cho thấy khả năng to lớn của nhân dân các dân tộc Cao Bằng trong phát huy sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc, trong việc tham gia phục vụ chiến dịch và hợp đồng chiến đấu. Quân và dân Cao Bằng đã làm tròn nghĩa vụ và trách nhiệm mà Trung ương Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh tin tưởng giao cho, góp phần xứng đáng vào toàn thắng của Chiến dịch Biên giới, xứng đáng với lời khen ngợi của Chủ tịch Hồ Chí Minh trong Thư gửi đồng bào Cao - Bắc - Lạng: *“...Đồng bào Cao - Bắc - Lạng đã làm kiêu mẫu trong việc động viên nhân lực, vật lực, tài lực cho kháng chiến. Tôi chắc rằng đồng bào ba tỉnh ta sẽ luôn luôn cố gắng thêm để giữ lấy địa vị vẻ vang mà tôi chắc rằng*

đồng bào các nơi khác sẽ ra sức thi đua với đồng bào Cao - Bắc - Lạng... ”. Sau Chiến thắng Biên giới, Cao Bằng vinh dự là cửa ngõ nối liền Việt Nam với quốc tế, tiếp nhận và vận chuyển hàng viện trợ của các nước xã hội chủ nghĩa, góp phần đưa cuộc kháng chiến toàn quốc đi đến thắng lợi hoàn toàn.

70 năm đã trôi qua, kể từ ngày quân và dân ta chiến thắng Biên giới, những tên đất, tên làng, tên núi, tên sông đã trở thành những địa danh lịch sử hào hùng của Việt Nam như Đông Khê, núi Báo Đông, Bông Lau, Đường số 4, Cốc Xả, Điểm cao 477... Thời gian đã lùi xa, nhưng chiến thắng Biên giới mãi mãi là một mốc son lịch sử trong cách mạng Việt Nam. Đồng thời là niềm tự hào, là nguồn sức mạnh cổ vũ, động viên to lớn, đồng thời để lại nhiều bài học quý giá đối với toàn Đảng, toàn dân, toàn quân ta trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc hôm nay và mai sau.

2. Các điểm di tích - Giá trị lịch sử

Di tích Quốc gia đặc biệt địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An phân bố trên địa bàn 04 xã và thị trấn: Xã Đức Long, xã Đức Xuân, xã Trọng Con và Thị trấn Đông Khê; gồm 19 di tích và điểm di tích, được phân thành 4 cụm di tích, bao gồm: Cụm di tích Chủ tịch Hồ

Chí Minh với chiến thắng Biên giới năm 1950 (xã Đức Long); Cụm di tích cứ điểm Đông Khê (thị trấn Đông Khê); Cụm di tích Khau Luông (xã Đức Xuân); Cụm di tích Cốc Xả - Đỉnh cao 477 (xã Trọng Con). Trong đó, có 02 di tích xếp hạng cấp quốc gia, 05 di tích xếp hạng cấp tỉnh; các điểm liên quan đến Chiến dịch Biên giới năm 1950 được phân bố chủ yếu trong Cụm di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh với chiến thắng Biên giới năm 1950 và Cụm di tích cứ điểm Đông Khê.

2.1. Cụm di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh với chiến thắng chiến dịch Biên giới năm 1950

Cụm di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh với chiến thắng chiến dịch Biên giới năm 1950 nằm trên xóm Bản Pò và xóm Bản Mới của xã Đức Long, huyện Thạch An, gồm các điểm di tích: Di tích Sở chỉ huy Chiến dịch Biên giới năm 1950; di tích Hang Thông tin; di tích Hang Tác chiến; di tích Hang Quân báo; di tích Đài quan sát của Bộ chỉ huy chiến dịch Biên giới năm 1950; di tích Hang Không Hâu; Di tích địa điểm Đồn Pháp.

Trung tâm của Cụm là Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh với Chiến thắng chiến dịch Biên giới năm 1950, nằm trên trục đường từ thị trấn Đông Khê (Thạch An) đi cửa khẩu Đức Long với khuôn viên rộng 5.158,7m². Nhà tưởng niệm được

thiết kế theo dáng dấp kiến trúc nhà sàn hiện đại, gồm 7 gian, 2 trái, tổng diện tích hai sàn là 326m². Nhà gồm hai công năng: Dâng hương tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh và trưng bày hình ảnh, tài liệu, hiện vật liên quan đến Chủ tịch Hồ Chí Minh và chiến dịch Biên giới năm 1950.

(1) Di tích nhà Sở chỉ huy Chiến dịch

Sở chỉ huy Chiến dịch Biên giới năm 1950 là trung tâm chỉ huy trực tiếp ngoài mặt trận của chiến dịch (*còn gọi là Sở chỉ huy tiền phương*); là nơi tập trung cơ quan đầu não của Bộ chỉ huy Chiến dịch Biên giới bàn bạc, quyết định trận đánh mở màn chiến dịch (16/9/1950); là nơi tập trung mọi thông tin liên lạc của các trận đánh. Tại đây, Bộ chỉ huy chiến dịch quyết định đưa Chủ tịch Hồ Chí Minh lên đài quan sát trên đỉnh núi Báo Đông (16/9/1950) để theo dõi, chỉ huy chiến dịch theo yêu cầu của Người. Di tích nhà Sở chỉ huy chiến dịch Biên giới năm 1950 thuộc xóm Bản Pò (Cốc Đứa) nằm dưới chân núi Báo Đông (*một xóm nhỏ chỉ có bốn hộ dân sinh sống, chủ yếu là dân tộc Nùng*). Từ ngày 13/9/1950, Sở chỉ huy Chiến dịch được đặt tại nhà ông Vi Văn Cẩm (xóm Cốc Đứa). Sau chiến dịch Biên giới, ngôi nhà đã không còn. Năm 2004, di tích được tôn tạo, xây dựng trên nền nhà cũ với kiểu kiến trúc nhà

sàn hiện đại; nhà lợp ngói ba gian với diện tích 357m² chia làm 2 phần, dưới sàn được đổ cột bê tông sơn giả gỗ với 16 cột; sàn và vách, lan can làm gỗ lim và ván nong lưa.

Ngay gần nhà Sở chỉ huy Chiến dịch còn có di tích Hang Tác chiến, Hang Quân báo, Hang Thông tin. Các vị trí này được phân bố gần nhau đảm bảo bí mật, an toàn, thuận tiện cho việc thống nhất chỉ đạo kịp thời. Năm 2004, các di tích này đã cắm bia ghi dấu di tích.

- Di tích Hang Tác chiến (nơi ở và làm việc của Ban Tác chiến): Hang nằm ngay phía sau của nhà Sở chỉ huy chiến dịch; là một mái đá với lòng hang rộng 5,2m, sâu 10m; trước cửa hang khá rộng rãi, từ trong hang nhìn ra thấy rõ quang cảnh xóm Cốc Đưa (Bản Pò) và nhà Sở chỉ huy Chiến dịch.

- Di tích Hang Quân báo (nơi ở và làm việc của Ban Quân báo do đồng chí Cao Pha làm Trưởng ban): Hang cách di tích Hang Tác chiến khoảng 50m. Đây là một hang nhỏ chỉ có một đoạn mặt phẳng sâu vào chân núi đá được che bởi một mái đá khá lớn, xung quanh cây cối rậm rạp thuận tiện cho việc đảm bảo bí mật.

- Hang Thông tin (nơi đặt Tổng đài thông tin chiến dịch): Hang cách di tích Hang Tác chiến khoảng 100m. Hang nằm sâu dưới lòng đất, phía trên là khối đá lớn đã nhám rêu phong, dễ đi

xuống hang qua một cửa hang nhỏ, hang cao 02m, rộng 15m² đảm bảo cho việc bí mật và an toàn tuyệt đối.

(2) Di tích Đài quan sát của Bộ chỉ huy Chiến dịch

Di tích nằm trên đỉnh núi Báo Đông (cao khoảng 500m so với mực nước biển) thuộc xóm Bản Pò, xã Đức Long, huyện Thạch An, cách nhà Sở chỉ huy Chiến dịch (dưới chân núi Báo Đông) khoảng 3km.

- Đường lên Đài quan sát: Được Bộ Quốc phòng đầu tư năm 2004; gồm 846 bậc đá được chia thành 79 cung bậc, tượng trưng cho 79 mùa xuân của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Đường dẫn lên núi qua hang Ngườm Cuông, thông sang bên kia núi Báo Đông (tại đây dựng bia khắc bài thơ *Thương sơn (Lên núi)* bằng chữ Hán của Chủ tịch Hồ Chí Minh); sau đó đi theo các bậc đá men theo sườn núi lên tới đỉnh núi Báo Đông, hai bên đường đều có lan can bảo vệ.

- Đài quan sát của Bộ chỉ huy Chiến dịch: Nằm trên đỉnh núi Báo Đông – nơi có tầm nhìn bao quát xa và rộng. Từ đỉnh núi nếu tính theo đường chim bay chỉ cách biên giới với Trung Quốc khoảng 02 km, cách Đông Khê khoảng 10km. Phía trước Đài quan sát là hướng Tây, dưới

là vực sâu, phóng tầm mắt ra xa là thị trấn Đông Khê - nơi diễn ra trận đánh Đồn Đông Khê mở màn chiến dịch (*song do có dãy núi làm khuất tầm nhìn, nên từ đây chỉ có thể theo dõi tình hình chung của trận đánh qua ống nhòm, quan sát những vị trí máy bay địch lao xuống bắn phá rồi đối chiếu với bản đồ*). Phía sau vị trí của Đài quan sát là hướng Đông, phía dưới là thung lũng xóm Bản Pò (*nơi đặt Sở chỉ huy Chiến dịch*), xa hơn nữa là biên giới Việt-Trung. Hướng Bắc là hướng địa phận huyện Phục Hòa. Hướng Nam là hướng thuộc địa phận huyện Tràng Định, tỉnh Lạng Sơn.

- Cụm Tượng đài “Chủ tịch Hồ Chí Minh quan sát mặt trận Đông Khê” trên đỉnh núi Báo Đông với hình ảnh mô phỏng theo bức ảnh của nghệ sỹ Vũ Năng An chụp, làm bằng vật liệu composit giả đồng, cao 2,8 m, nặng 418 kg, cột bê tông cốt thép, toàn bộ bức tượng đặt trên bệ đá ốp gạch lát hoa.

(3) Di tích Hang Không Hầu

Di tích Hang Không Hầu thuộc xóm Bản Mới, xã Đức Long, huyện Thạch An là nơi làm việc của Chủ tịch Hồ Chí Minh trước khi ra mặt trận trực tiếp chỉ đạo chiến dịch Biên giới thắng lợi. Đồng thời, Hang Không Hầu là nơi Đại tướng Võ Nguyên Giáp - Chỉ huy trưởng Chiến dịch và

các đồng chí lãnh đạo của Bộ chỉ huy Chiến dịch, đã tiếp nhận sự chỉ đạo trực tiếp của Chủ tịch Hồ Chí Minh quyết tâm giành thắng lợi chiến dịch.

Hang Không Hẩu là một mái đá nhô ra không rộng, chỉ đủ vài người kê làm chỗ ở và đặt cái bàn sạp tre và phải làm mái che ra thêm bằng mái gianh. Từ ngoài vào nhìn không thấy rõ hang vì xung quanh cỏ cây tự nhiên um tùm. Phía trước hang nhìn xuống (cách khoảng 30m) là lán lớp học bình dân học vụ của nhân dân địa phương. Trong thời gian diễn ra chiến dịch Biên giới, hang Không Hẩu và chiếc lán này là nơi sinh hoạt của bộ đội phục vụ và bảo vệ Chủ tịch Hồ Chí Minh. Lán nhỏ và rất đơn sơ, chỉ được dựng bằng cách chôn cột xuống đất, hai mái lập gianh, xung quanh rào cây, quây bằng gấp gianh, lá cây cáp tao. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đến ở và làm việc tại lán từ ngày 15/9/1950. Hiện nay, lán đã không còn; vị trí lán là đất nương rẫy trồng hoa màu hàng năm của gia đình người dân địa phương.

(4) Di tích Đồn Pháp (Đồn Nà Lạn)

Di tích Đồn Nà Lạn thuộc xóm Bản Mới (làng Nà Lạn), xã Đức Long, huyện Thạch An. Đồn có diện tích khoảng 2.711,6m², là một nhà đồn kiên cố được xây dựng bằng bê tông cốt thép dày đặc. Trong và sau thời gian diễn ra chiến dịch

Biên giới năm 1950, đồn Nà Lạn đã được lực lượng cách mạng Việt Nam sử dụng làm nơi giam giữ tù binh bị bắt trong chiến dịch. Đồn nằm sát trục đường đi thông qua cửa khẩu biên giới hai nước Việt - Trung. Từ đây ra biên giới chỉ cách hơn 01 km, qua cột mốc số 21 là sang Bó Cục (huyện Long Châu, Quảng Tây, Trung Quốc). Phía trước và sau của Đồn là dãy núi đá vôi bao bọc tạo nên một con đường độc đạo đi qua trước cửa Đồn. Đây là một vị trí quan trọng có thể kiểm soát được cả một vành đai biên giới, nhằm phục vụ ý đồ cai trị của thực dân Pháp. Sau trận đánh cứ điểm Đông Khê, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã tới đây gặp nói chuyện với tù binh Pháp bị bắt trong trận đánh tiêu diệt cụm cứ điểm Đông Khê.

Hiện nay, di tích đồn Nà Lạn không còn, chỉ còn sót lại tảng đá khối bê tông tường trên nền nhà cũ dài 690cm, cao 135cm, tường dày 50cm và tại địa điểm đồn Nà Lạn đặt bia biển ghi dấu di tích.

2.2. Cụm di tích cứ điểm Đông Khê, thị trấn Đông Khê

Cụm di tích cứ điểm Đông Khê phân bố trên địa bàn thị trấn Đông Khê, huyện Thạch An bao gồm 09 di tích di tích gồm: Di tích Đồn Đông Khê (Đồn To); di tích Đồn Yên Ngựa; di tích Đồn Cạm Phây; di tích Đồn Phia Khóa; di tích Đồn Pò Đình;

di tích Đồn Pò Hẩu; di tích Nhà Phủ Thiện; di tích Đồn nhà thương; di tích sân bay Nà Cúm.

(1) Đồn Đông Khê (Đồn To)

Đồn Đông Khê là trung tâm của Cụm di tích cứ điểm Đông Khê. Đồn nằm trên một quả đồi có diện tích 40.881,9m², sát ngay cạnh đường quốc lộ 4A qua trung tâm thị trấn Đông Khê. Đồn có địa thế rất thuận lợi về cả giao thông và quân sự, bởi từ đây có thể quan sát được các khu vực ngoại vi; đặc biệt, Đồn án ngữ ngay tuyến đường quốc lộ số 4A tỏa về 3 hướng: Xuống Lạng Sơn, lên thị xã Cao Bằng và sang huyện Phục Hòa. Thực dân Pháp đã cho xây dựng Đồn ở đây rất kiên cố, có hầm hào công sự, lô cốt; xung quanh Đồn được rào bằng dây thép gai, các cứ điểm được xây dựng liên hoàn có thể chi viện, hỗ trợ nhau.

Một số di tích chủ yếu:

- Lô cốt tháp canh: Lô cốt có chiều cao khoảng 6,5m; rộng chừng 08m. Độ dày tường 80cm. Lô cốt được xây dựng bằng đá hộc, miết mạch nổi, có cửa vào cao 2,4m, rộng 1,8m. Bên trong có bậc thang để lên chòi tháp, xung quanh lô cốt có lỗ châu mai.

- Nhà trại lính của thực dân Pháp trong chiến dịch Biên giới: Nhà cách Lô cốt tháp canh khoảng 65m về hướng Bắc, có diện tích 120m² xây dựng

bằng gạch chỉ màu đỏ. Hiện nay, nhà trại lính (cũ) đã không còn và được phục dựng lại trên nền móng cũ.

- Lô cốt số 1: Nằm ở phía Bắc của Đồn Đông Khê, cách nhà trại lính khoảng 13m (bị tiêu diệt bởi mũi tiến công phía Bắc do đồng chí La Văn Cầu chỉ huy). Lô cốt cao 2m, vuông 4,5 x 4,5m, tường dày 70cm được xây dựng bằng đá hộc, miết mạch nổi.

- Lô cốt số 2: Nằm ở phía Nam của Đồn Đông Khê, cách Lô cốt số 1 khoảng 2,5m (bị tiêu diệt bởi mũi tiến công Phía Nam do đồng chí Trần Cừ chỉ huy). Lô cốt cao 02m; vuông 5x5m, tường dày 70cm được xây dựng bằng đá hộc, miết mạch nổi.

- Hệ thống hầm ngầm phía Tây Nam Đồn (bị tiêu diệt bởi mũi tiến công phía Tây do đồng chí Lý Viết Mưu chỉ huy): Nằm ở phía bên phải của nhà trại lính. Hầm ngầm có lòng rộng 80cm, cao 1,2m, dài 12m được làm bằng bê tông, cốt thép. Tất cả đều được phục dựng trên nền đất cũ.

- Khu nghĩa trang với diện tích rộng hơn 2.000m² được nâng cấp, chỉnh trang sạch đẹp. Khu nghĩa trang gồm 01 khuôn viên có nhiều cây xanh bóng mát và hiện nay tại đây quy tập hơn 400 mộ liệt sỹ, trong đó có hơn 200 mộ liệt sỹ trong Chiến dịch Biên giới 1950. Phía sau còn có

Nhà bia tường niệm ghi tên các anh hùng liệt sỹ của huyện Thạch An trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ và chiến tranh bảo vệ Tổ quốc năm 1979.

Tại Cụm di tích Đồn Đông Khê, còn có các điểm di tích nằm trong hệ thống bố phòng của địch bảo vệ cứ điểm Đông Khê (Hầm ngầm phía Nam đồn, hầm ngầm nửa chìm nửa nổi nằm ở giữa Đồn, nền nhà phía Nam đồn, hệ thống hàng rào và công sự, cổng đồn có ụ súng đặt hoả lực 12...). Hiện nay, những địa điểm này đã không còn nguyên trạng, chỉ còn sót lại một số dấu tích. Đặc biệt, hiện nay trên Đồn Đông Khê còn sót lại đoạn tường xây đồn Pháp dài gần 20 m.

(2) Di tích Đồn Yên Ngựa

Đồn Yên Ngựa nằm trên dãy núi Nà Pài thuộc xóm Trang Khuyên, thị trấn Đông Khê, cách trung tâm cụm di tích cứ điểm Đông Khê khoảng 01km về phía Tây Bắc. Nơi đây có hai ngọn núi liên tiếp giống hình Yên Ngựa nên địa phương gọi là núi Yên Ngựa. Đây là ngọn núi đá vôi có độ cao khoảng 578m so với mực nước biển. Phía trước ngọn núi là xóm Trang Khuyên, từ vị trí này có thể quan sát được một vùng rộng lớn nên thực dân Pháp đã chọn địa điểm này để đóng quân. Hệ thống công sự trên núi hiện nay đã

không còn, cảnh quan di tích vẫn còn nguyên vẹn chưa bị xâm hại.

(3) Di tích Đồn Phia Khóa

Di tích Đồn Phia Khóa nằm trên núi Phia Khóa thuộc xóm Đoảng Lặng, thị trấn Đông Khê, cách Đồn Đông Khê khoảng gần 400m về phía Đông. Đây là một ngọn núi đá lớn với nhiều cây cối um tùm, có độ cao khoảng 493m so với mực nước biển. Đồn án ngữ trên trục đường đi Phục Hòa - đường 4 và Thị trấn Đông Khê. Đây là nơi đề kháng tiên tiêu án ngữ phía đông bảo vệ cụm đồn bốt chính Đông Khê. Sáng ngày 16/9/1950, quân ta tiến hành bao vây, đánh địch tại Đồn Phia Khóa đến 10h30 phút chiếm được Đồn. Hiện nay, hệ thống công sự trên núi đã không còn, cảnh quan di tích vẫn còn nguyên vẹn chưa bị xâm hại.

(4) Di tích Đồn Pò Đình

Di tích Đồn Pò Đình nằm ngay trên trục đường quốc lộ 4A (thuộc tổ dân phố 1, thị trấn Đông Khê), cách Đồn Đông Khê 460m về phía Nam. Di tích hiện nay không còn. Vị trí địa điểm di tích nay là cơ quan Ban Chỉ huy Quân sự huyện Thạch An, nên không tiến hành khoanh vùng khu vực bảo vệ di tích.

(5) Di tích Đồn Pò Hẫu

Di tích Đồn Pò Hẫu nằm trên dãy núi Pò Hẫu thuộc làng Pò Hẫu, thị trấn Đông Khê, cách Đồn

Đông Khê khoảng 835m về phía Nam; núi có độ cao khoảng 500m so với mực nước biển; cây cối um tùm, rậm rạp. Phía trước Đồn là cánh đồng bằng phẳng. Từ đây có thể quan sát được một vùng rộng lớn nên thực dân Pháp đã chọn địa điểm này để đóng quân. Hệ thống công sự trên núi hiện nay đã không còn, cảnh quan di tích vẫn còn nguyên vẹn chưa bị xâm hại.

(6) Di tích Đồn Cạm Phầy

Di tích Đồn Cạm Phầy nằm trên đồi Cạm Phầy (thuộc khu 1, thị trấn Đông Khê), cách Đồn Đông Khê khoảng 275m về phía Đông Bắc, trên đồi cây cối rậm rạp, um tùm. Di tích nằm ngay sát chân Đồn Đông Khê, có độ cao 494m so với mực nước biển. Đây là nơi quân ta bố trí trận địa bao vây quân Pháp ngày 16/9/1950 đến 4h sáng ngày 18/9/1950, quân ta chiếm được Đồn Cạm Phầy.

(7) Di tích nhà Phủ Thiện

Di tích nhà Phủ Thiện nằm trên khu đất bằng phẳng (thuộc khu 4, thị trấn Đông Khê), cách Đồn Đông Khê khoảng 300m về phía Tây. Hiện nay, địa điểm di tích này thuộc Bệnh viện Đa khoa huyện Thạch An; do vậy, không tiến hành khoanh vùng khu vực bảo vệ di tích.

(8) Di tích Đồn Nhà Thương

Di tích Đồn Nhà Thương nằm trên quả đồi thuộc tổ dân phố 3, thị trấn Đông Khê, cách Đồn

Đông Khê khoảng 290m về phía Tây Nam, có độ cao khoảng 440m so với mực nước biển. Từ trên đỉnh di tích, ta có thể quan sát được một vùng rộng lớn, nhất là thấy rõ khu vực sân bay Nà Cúm. Trên đồi là nơi thực dân Pháp đóng đồn trú quân; phía dưới chân đồi là nhà thương của thực dân Pháp, xung quanh cây cối rậm rạp. Hiện nay, tại địa điểm di tích Đồn Nhà Thương chỉ còn sót lại đá xây Đồn. Địa điểm di tích là nơi làm việc của Đài Truyền thanh - Truyền hình huyện Thạch An.

(9) Di tích sân bay Nà Cúm

Di tích sân bay Nà Cúm chủ yếu thuộc làng Nà Cúm, thị trấn Đông Khê, cách Đồn Đông Khê khoảng 900m về phía Tây Bắc. Đây là cánh đồng rộng lớn, bằng phẳng, phía sau cánh đồng là các dãy núi thấp.

2.3. Cụm di tích Khau Luông, xã Đức Xuân, huyện Thạch An.

Cụm di tích Khau Luông nằm trong dãy núi Khau Luông, xóm Pác Khoang, xã Đức Xuân, huyện Thạch An. Nơi đây diễn ra trận đánh từ ngày 02-03/10/1950, ta đã giành thắng lợi, tiêu diệt được một phần lớn lực lượng của quân Lơ Pagior, buộc địch phải chạy về phía Cốc Xả. Từ đó, không chế cả một vùng khá rộng lớn bên đường số 4, đập tan kế hoạch hành quân Ti-nhít

của thực dân Pháp, tạo điều kiện cho ta thực hiện phương châm "*nhử thú dữ vào tròng*" để "*khép vòng lưới thép*" tiêu diệt chúng. Đây là một trong những trận “vận động chiến” quy mô lớn đầu tiên của Quân đội nhân dân Việt Nam.

Khau Luông (có nghĩa là núi lớn) là một quả núi lớn cao, với 4 ngọn đồi nhọn nằm ngay bên đường số 4A, có độ cao hơn 600m so với mực nước biển. Đỉnh Khau Luông là đỉnh cao có tầm bao quát rộng: Từ đây, có thể quan sát được xe từ Cao Bằng xuống và xe từ Lạng Sơn lên; quan sát được hướng Bắc là thị trấn Đông Khê; hướng Đông là cánh rừng thị trấn Đông Khê; hướng Tây là mỏm Phia Hẩu (dưới chân Phia Hẩu là đường số 4, bên kia đường số 4 là cánh đồng Pác Khoang); hướng Nam là cánh đồng Nà Pá và Tục Ngã. Khau Luông có địa hình núi phức tạp, nơi cây cối rậm rạp, nơi cỏ tranh cao lút đầu người. Do đó, chiếm được Khau Luông tức là khống chế được cả một vùng khá rộng lớn bên đường số 4A. Hiện nay, trên đỉnh núi Khau Luông vẫn còn nhiều dấu tích hệ thống hào công sự với kích thước sâu 80cm - 1m; rộng 60cm - 80cm.

2.4. Cụm di tích Cốc Xả - Điểm cao 477, xã Trọng Con, huyện Thạch An

Cụm di tích Cốc Xả - Điểm cao 477 nằm trên địa bàn xã Trọng Con, huyện Thạch An là nơi

diễn ra trận then chốt thứ 2 diễn ra cuối đợt 2 chiến dịch Biên giới năm 1950 (từ ngày 04 - 08/10/1950). Trận đánh giành thắng lợi, ta tiêu diệt 2 trung đoàn tinh nhuệ bậc nhất của thực dân Pháp trên chiến trường Đông Dương, gồm: Trung đoàn Lơ Pagiơ ở Cốc Xả và Trung đoàn Sác-tông ở Đỉnh cao 477. Đây là hai trận đánh then chốt tiêu biểu mang cấp chiến dịch đầu tiên của Quân đội nhân dân Việt Nam, là trận đánh cấp chiến dịch tiêu diệt nhiều sinh lực địch nhất trong lịch sử cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp của dân tộc Việt Nam.

Cụm di tích này bao gồm 02 điểm di tích:

(1) Di tích Cốc Xả (thuộc xóm Nà Pi): Cốc Xả là dãy núi cao lởm chởm đá tai mèo, dưới có khe sâu thẳm cách đường số 4 khoảng 4km về phía Tây; cách thị trấn Đông Khê khoảng 6km về phía Tây Nam. Đây là khu vực địa hình rừng núi hiểm trở, có thung lũng, lòng chảo với núi đá vôi dốc đứng bao quanh có độ cao trung bình từ 400 - 800m; có những hẻm núi, mỏm đá có thể bố trí một khu phòng thủ với hỏa lực nhiều tầng, có một số hang để làm nơi trú ẩn và từ dãy núi đá đi xuống thung lũng Cốc Xả chỉ có một con đường độc đạo nằm giữa hẻm núi. Phía Nam Cốc Xả là

khu núi đá dài gần 2km, gồm 07 mỏm núi đá tai mèo cây cối rậm rạp, có nhiều hang hốc; phía Đông Bắc địa hình thoải, nối liền với các điểm cao trên 700m, thuận tiện cho ta triển khai lực lượng; phía Nam và Đông Nam độ dốc lớn chỉ có một con đường độc đạo chạy men theo sườn núi; phía Tây Bắc là dãy núi Quang Liệt, 477 gồm các điểm cao nối tiếp nhau hình thành nhiều yên ngựa dốc thoải chạy dài theo hướng Bắc - Nam.

(2) **Di tích Điểm cao 477** (thuộc xóm Nà Vài), nằm ở phía Tây Bắc Cốc Xả, trong dãy núi Quang Liệt (nay là núi Trọng Con); di tích còn có tên gọi khác là núi Qui Chạn hay núi Quý Chân; người dân địa phương gọi là Cạm Kiệu. Nơi đây được gọi là Điểm cao 477 vì có 5 ngọn nối tiếp nhau, trong đó có 3 ngọn cùng cao hơn mặt biển 477m. Điểm cao 477 gồm 17 mỏm từ Nặm Nàng xuống đến Bản Ca, cách Đông Khê khoảng 8km về phía Đông Bắc, cách đường số 4 khoảng 6km về phía Đông, cách Thất Khê 20km về phía Tây Bắc. Phía Nam có nhiều điểm cao, độ cao trung bình từ 200m; phía Tây là suối Khuổi Cao chảy qua Bản Ca; phía Đông là dãy đồi cỏ tranh có độ cao trung bình 400m, nối liền với dãy núi đá Cốc Xả rất thuận lợi cho việc triển khai lực lượng.

Hiện nay, trên đỉnh Đỉnh cao 477 vẫn còn nhiều dấu tích hệ thống hào công sự.

3. Giá trị của Di tích

3.1. Giá trị lịch sử

Các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng có giá trị đặc biệt quan trọng, gắn liền với sự nghiệp hoạt động cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đại tướng Võ Nguyên Giáp, gắn liền với sự trưởng thành, phát triển của Quân đội nhân dân Việt Nam.

Các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng gắn liền với sự nghiệp hoạt động cách mạng thiên tài của Chủ tịch Hồ Chí Minh - Vị Tổng Tư lệnh tối cao, người Cha thân yêu của lực lượng vũ trang cách mạng Việt Nam. Đây là lần đầu tiên và cũng là lần duy nhất Chủ tịch Hồ Chí Minh trực tiếp ra mặt trận chỉ đạo chiến dịch, động viên quân và dân chiến đấu. Gắn liền với cuộc đời hoạt động của Đại tướng Võ Nguyên Giáp - Bộ trưởng Bộ Quốc phòng, Tổng tư lệnh Quân đội Quốc gia và Dân quân Việt Nam, Chỉ huy trưởng và Bí thư Đảng ủy Mặt trận trực tiếp chỉ đạo chiến dịch. Thắng lợi trong chiến dịch Biên giới năm 1950 khẳng định sự lãnh đạo sáng suốt của Trung ương

Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh trong việc mở chiến dịch Biên giới năm 1950.

Các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới 1950, huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng còn gắn liền với sự trưởng thành, phát triển của Quân đội nhân dân Việt Nam. Đây là nơi diễn ra trận đánh công kiên và các trận đánh vận động đầu tiên mang cấp chiến dịch, có sự hiệp đồng của các binh chủng đầu tiên của Quân đội nhân dân Việt Nam; nơi diễn ra những trận đánh quyết định cho chiến thắng Chiến dịch Biên giới làm thay đổi cục diện trên chiến trường, góp phần to lớn tạo tiền đề cho cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp của nhân dân ta giành thắng lợi. Những địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới cũng ghi dấu những bài học kinh nghiệm quý báu về nghệ thuật quân sự, về vấn đề phát huy nội lực, xây dựng lực lượng kháng chiến, xây dựng quân đội đã được vận dụng thành công trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và còn nguyên giá trị trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa hiện nay.

3.2. Giá trị văn hoá

Hàng năm, các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới năm 1950 đón tiếp, hướng dẫn

nhiều lượt khách trong và ngoài nước đến tham quan, học tập và nghiên cứu. Đặc biệt là các đoàn cựu chiến binh, binh đoàn, quân khu, các đơn vị lực lượng vũ trang thuộc Quân đội nhân dân Việt Nam đến học tập về truyền thống cách mạng đấu tranh hào hùng của Quân đội ta. Di tích được đầu tư, tôn tạo đã góp phần vào việc bảo tồn, lưu giữ và phát huy giá trị văn hóa lịch sử, tôn vinh truyền thống đấu tranh cách mạng của dân tộc; đồng thời góp phần thúc đẩy phát triển du lịch của tỉnh Cao Bằng nói riêng và cả nước nói chung.

Di tích còn là nơi tưởng nhớ, khắc ghi công lao to lớn của Chủ tịch Hồ Chí Minh, của Đại tướng Võ Nguyên Giáp và các anh hùng, liệt sĩ đã hi sinh vì độc lập, tự do của Tổ quốc, vì hạnh phúc của nhân dân. Là nơi nhân dân thể hiện lòng tôn kính, ngưỡng mộ đối với Chủ tịch Hồ Chí Minh, với Đại tướng Võ Nguyên Giáp và cũng là nơi giáo dục truyền thống lịch sử, tinh thần yêu nước của dân tộc đối với thế hệ trẻ; từ đó thắp lên ngọn lửa nhiệt huyết trong mỗi người, nguyện phấn đấu, rèn luyện để xây dựng quê hương, đất nước ngày càng giàu đẹp.

3.3. Giá trị khoa học

Các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng là nơi giúp các nhà nghiên cứu khoa học về lịch sử dân tộc, lịch sử quân sự đến nghiên cứu, học tập và nâng cao trình độ lý luận, chuyên môn; là công trình quân sự dã chiến, là chiến tích ghi dấu chiến công tiêu biểu của Quân đội nhân dân Việt Nam thông qua những hình ảnh trực quan và một số tư liệu, tài liệu liên quan còn được lưu giữ và trưng bày tại Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh với chiến thắng Biên giới. Đây cũng là bảo tàng sống động về không gian và thời gian lưu giữ những địa danh, hiện vật liên quan đến chiến dịch Biên giới năm 1950 và quá trình hoạt động cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, của Đại tướng Võ Nguyên Giáp và Quân đội nhân dân Việt Nam trong những năm đầu của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp.

3.4. Giá trị thẩm mỹ

Ngoài những giá trị lịch sử, văn hoá quan trọng, các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng còn là địa điểm lý tưởng để du khách có thể tham quan, thưởng ngoạn cảnh quan thiên nhiên. Tự mình trải

nghiệm, chinh phục những cung bậc hùng vĩ của núi rừng, chiêm ngưỡng cảnh quan thiên nhiên đẹp, nên thơ nơi biên cương của Tổ quốc. Đồng thời cũng là điểm đến của những chuyến tham quan du lịch về nguồn, vừa tìm hiểu về lịch sử đấu tranh giành độc lập tự do cho dân tộc, vừa kết hợp thưởng ngoạn du lịch sinh thái đầy ý nghĩa.

4. Các hoạt động thường niên tại Khu di tích

Nhằm phát huy giá trị di tích, đồng thời khai thác những tiềm năng thế mạnh về du lịch sẵn có, từ năm 2004, di tích Quốc gia đặc biệt địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 tổ chức mở cửa đón tiếp khách tham quan; đảm bảo thường xuyên công tác vệ sinh môi trường, an ninh trật tự, an toàn xã hội trong phạm vi di tích; hàng năm thu hút, đón nhiều lượt khách trong nước và Quốc tế đến tham quan, học tập, nghiên cứu. Đón tiếp và phục vụ chu đáo các đoàn khách là lãnh đạo cấp cao của Đảng, Nhà nước đến dâng hoa, dâng hương tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh, các anh hùng, liệt sĩ đã anh dũng hy sinh vì đất nước, vì nhân dân và trồng cây lưu niệm trong khuôn viên di tích.

Hằng năm, vào ngày Mùng 02 tháng 02 âm lịch, tại thị trấn Đông Khê, diễn ra lễ hội Xuân truyền thống - Hội tranh đầu pháo. Đây là hoạt động lễ hội truyền thống của người dân địa phương, là dịp để mọi người gặp gỡ, vui chơi, hội hè trước khi bước vào làm ăn trong một năm mới. Những năm gần đây, vào dịp lễ hội, cơ quan chuyên môn trong lĩnh vực di sản văn hóa (Bảo tàng tỉnh, Khu di tích Pác Bó tỉnh nay là Ban quản lý các di tích Quốc gia đặc biệt tỉnh) thường niên tổ chức các cuộc triển lãm ảnh lưu động với các nội dung chuyên đề phù hợp nhằm mở rộng quảng bá tuyên truyền, giáo dục đến bà con nhân dân; để người dân hiểu thêm về những chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước; cũng như giáo dục truyền thống yêu nước, lòng tự hào dân tộc, đặc biệt là đối với thế hệ trẻ những chủ nhân tương lai của đất nước...

Phần thứ hai

BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH QUỐC GIA ĐẶC BIỆT ĐỊA ĐIỂM CHIẾN THẮNG BIÊN GIỚI NĂM 1950, HUYỆN THẠCH AN, TỈNH CAO BẰNG

Trong những năm qua, nhận thức sâu sắc vị trí, ý nghĩa, tầm quan trọng của các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng đã tăng cường công tác quản lý đi đôi với giáo dục, tuyên truyền, vận động nhân dân tham gia công tác bảo vệ các điểm di tích; làm tốt công tác cắm mốc, cắm biển, khoanh vùng bảo vệ một số điểm di tích còn nằm rải rác ở rừng núi; thành lập lực lượng chức năng chuyên trách quản lý, bảo vệ một số di tích quan trọng, xây dựng hồ sơ di tích... Từ năm 2000, đã tích cực tu bổ, tôn tạo nhiều hạng mục, như: Lô cốt tháp canh, lô cốt số 1, lô cốt số 2, nhà trại lính, hệ thống hầm ngầm, hàng rào dây thép gai tại di tích Đồn Đông Khê; hệ thống sân vườn, hệ thống đường nội bộ tham quan các điểm di tích, cổng và đường lên di tích, biển di tích. Năm 2003, xây dựng Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh với Chiến thắng chiến dịch Biên giới năm 1950 và

trưng bày các hiện vật, hình ảnh liên quan. Năm 2004, xây dựng đường lên địa điểm Đài quan sát Sở chỉ huy chiến dịch và xây dựng cụm tượng đài "Chủ tịch Hồ Chí Minh quan sát mặt trận Đông Khê" trên đỉnh núi Báo Đông...

Từ năm 2004, các địa điểm di tích lịch sử chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng bắt đầu tổ chức đón tiếp khách tham quan, hằng năm đón nhiều lượt khách đến tham quan, học tập và nghiên cứu. Từ năm 2007, Ủy ban nhân dân huyện Thạch An đã thành lập Tổ quản lý Khu di tích trực thuộc phòng Văn hóa - Thông tin huyện để quản lý, bảo vệ, phát huy giá trị các cụm di tích.

Với những giá trị đặc biệt về lịch sử, văn hóa, khoa học, thẩm mỹ, ngày 25/12/2017, Thủ tướng Chính phủ ký Quyết định số 2082/QĐ-TTg công nhận Di tích Địa điểm Chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng là Di tích quốc gia đặc biệt. Đây là niềm vinh dự, tự hào của Đảng bộ và nhân dân các dân tộc huyện Thạch An, của cả tỉnh và cả nước. Tháng 11/2018, tỉnh Cao Bằng đã long trọng tổ chức Lễ đón nhận danh hiệu Công viên địa chất toàn cầu; Công bố Di tích lịch sử địa điểm Chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An là Di tích quốc gia đặc biệt gắn với Chương trình du lịch "Qua những miền di sản

Việt Bắc”. Lễ đón nhận Bằng xếp hạng Di tích quốc gia đặc biệt là sự kiện có ý nghĩa quan trọng, mở ra lợi thế cho huyện Thạch An nói riêng, tỉnh Cao Bằng nói chung, thúc đẩy phát triển hoạt động du lịch. Đồng thời, thực hiện chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước trong lĩnh vực di sản văn hóa, Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An tiếp tục nhận được sự quan tâm, đầu tư của Đảng, Nhà nước và các cấp Bộ, ngành. Từ đây, cùng với các Di tích quốc gia đặc biệt Pác Bó và Rừng Trần Hưng Đạo, với giá trị lịch sử gắn liền với cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, Khu di tích Quốc gia đặc biệt Địa điểm Chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An không những trở thành "địa chỉ đỏ" giáo dục truyền thống lịch sử cho quân và dân địa phương, là nơi “về nguồn cách mạng” đối với đồng bào và chiến sĩ cả nước, mà còn là điểm tham quan hấp dẫn, thu hút đặc biệt đối với khách quốc tế.

Năm 2019, thực hiện Nghị quyết số 19-NQ/TW ngày 25/10/2017 Hội nghị lần thứ sáu Ban chấp hành Trung ương khóa XII về tiếp tục đổi mới hệ thống tổ chức và quản lý, nâng cao chất lượng và hiệu quả hoạt động của các đơn vị sự nghiệp công lập, ngày 22/4/2019, UBND tỉnh

Cao Bằng đã ban hành Quyết định số 450/QĐ-UBND về việc thành lập Ban quản lý các di tích Quốc gia đặc biệt tỉnh Cao Bằng (*bao gồm ba di tích: Khu di tích Pác Bó, Di tích Rừng Trần Hưng Đạo và Di tích Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An, tỉnh Cao Bằng*). Đây là một đơn vị sự nghiệp trực thuộc Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Cao Bằng thực hiện chức năng quản lý, khai thác, bảo tồn, tôn tạo, phát huy các giá trị lịch sử nhằm thu hút đông đảo khách trong và ngoài nước đến tham quan, học tập và nghiên cứu tại các di tích.

Bên cạnh những kết quả đạt được, công tác bảo tồn và phát huy giá trị Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An cũng đặt ra những vấn đề cấp thiết như: Do đang trong quá trình đầu tư, hạn chế về tiềm lực kinh tế, còn thiếu và yếu về lực lượng cán bộ có trình độ chuyên môn, nghiệp vụ nên công tác bảo tồn, quản lý Di tích còn gặp nhiều khó khăn. Hiện nay, vẫn còn nhiều di tích chưa được khoanh vùng cụ thể, nhiều di tích gắn với sự kiện trong chiến dịch đã bị xâm hại, thậm chí đến nay không xác định được không gian cụ thể gắn với sự kiện, nhân vật... Cơ sở hạ tầng phục vụ khách tham quan trong nước, quốc tế chưa đảm bảo. Công tác phát huy, khai thác giá trị di tích, khai thác

giá trị di tích gắn với phát triển du lịch chưa tương xứng với tiềm năng, vị thế của Khu di tích Quốc gia đặc biệt...

Trong thời gian tới, tỉnh Cao Bằng tiếp tục xác định một trong những đột phá quan trọng để phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh là phát triển du lịch, trong đó trọng tâm là du lịch “về nguồn”. Chú trọng quan tâm công tác bảo tồn, phát huy giá trị di tích lịch sử cách mạng và kháng chiến trên địa bàn tỉnh, trong đó có Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An. Tiếp tục quan tâm đầu tư tu bổ, tôn tạo, phát huy giá trị Di tích để phát triển nơi đây không chỉ là điểm đến hấp dẫn về du lịch lịch sử - văn hóa đối với nhân dân cả nước và bạn bè quốc tế mà còn là địa chỉ giáo dục về lịch sử - văn hóa, là danh lam thắng cảnh. Đồng thời, hoàn thành quy hoạch tổng thể bảo tồn, phát huy giá trị Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950 huyện Thạch An gắn với phát triển kinh tế - xã hội vùng có di tích. Lập quy hoạch, đề xuất phương án bảo tồn, tôn tạo di tích theo các giai đoạn 05 năm, 10 năm và có thể lâu hơn (30 năm đến 50 năm) để các cấp, các ngành có liên quan có định hướng xây dựng các kế hoạch ngắn hạn và dài hạn liên quan đến các hạng mục di tích nhằm nâng cao hiệu lực hiệu quả công tác quản lý các di tích.

Nâng cao hơn nữa trách nhiệm các cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương, các ngành chức năng và mỗi người dân đối với công tác bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị Khu di tích. Chủ động, tích cực trong việc xây dựng kế hoạch và triển khai thực hiện các nội dung liên quan đến việc bảo tồn và phát huy giá trị Khu di tích. Tăng cường công tác tu bổ, tôn tạo các diễm trong Khu di tích gắn với bảo tồn không gian di tích theo Quy chế quản lý và bảo vệ, phát huy giá trị các di tích lịch sử - văn hóa và danh lam thắng cảnh trên địa bàn tỉnh Cao Bằng (ban hành kèm theo Quyết định số 34/2016/QĐ-UBND ngày 20/12/2016 của Ủy ban nhân dân tỉnh Cao Bằng); tiếp tục đẩy mạnh nghiên cứu, lập hồ sơ khoa học, đánh giá đúng thực trạng từng công trình di tích; sưu tầm tài liệu, hiện vật để xây dựng dự án trưng bày bổ sung tại các diễm di tích phục vụ cho công tác tham quan, học tập, tìm hiểu, nghiên cứu khoa học về Khu di tích và nhu cầu “về nguồn” của du khách. Cần có lộ trình bảo tồn một cách khoa học, bền vững giá trị Khu di tích gắn kết với phát triển du lịch; tiếp tục quan tâm nâng cấp các cơ sở hạ tầng, giao thông, có chính sách thông thoáng nhằm thu hút đầu tư vào lĩnh vực du lịch để phát triển du lịch gắn với bảo tồn di tích; đầu tư cho cơ sở lưu trú,

dịch vụ ăn uống, tham quan, trải nghiệm để thu hút, giữ chân du khách. Đẩy mạnh công tác tuyên truyền, quảng bá về giá trị Khu di tích, xúc tiến du lịch sâu rộng trên các phương tiện thông tin đại chúng, thông qua việc xuất bản các ấn phẩm tuyên truyền...; kết hợp với việc nghiên cứu các giá trị văn hóa vật thể, phi vật thể của địa phương để biến những giá trị đó thành sản phẩm du lịch đặc thù, gắn liền với các di tích; tạo sự liên kết giữa các tuyến, điểm di tích, điểm du lịch, gắn tham quan di tích lịch sử cách mạng với tham quan các danh lam thắng cảnh, trải nghiệm du lịch văn hóa trong toàn huyện Thạch An, toàn tỉnh Cao Bằng và các tỉnh lân cận. Nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ, nhất là cán bộ làm công tác chuyên môn, nghiệp vụ, thuyết minh viên di tích, nhằm tuyên truyền, quảng bá những nét đặc sắc tiêu biểu của Khu di tích đến với mọi người dân trong tỉnh, trong nước. Tranh thủ sự quan tâm, ủng hộ của Đảng, Chính phủ, các Bộ, Ban, ngành, đoàn thể Trung ương, các tỉnh, thành trong cả nước để huy động mọi nguồn lực phục hồi, bảo tồn, tôn tạo Khu di tích. Đồng thời, cần tăng cường huy động nguồn lực từ xã hội hóa, huy động nguồn lực từ nhân dân cũng như việc gây quỹ và tìm các nguồn tài trợ khác nhằm đảm bảo nguồn kinh phí để thực

hiện tốt công tác bảo vệ, tôn tạo và phát huy giá trị Khu di tích.

Thực hiện tốt công tác tuyên truyền, giáo dục đối với cán bộ, đảng viên và nhân dân trong toàn tỉnh nói chung và huyện Thạch An nói riêng, đặc biệt là thế hệ trẻ hiểu được giá trị, ý nghĩa của Khu di tích, góp phần nâng cao ý thức trách nhiệm của mỗi cá nhân trong việc bảo vệ giá trị Khu di tích. Phát huy cao độ các giá trị của Khu di tích bằng việc tổ chức nhiều hoạt động tại Khu di tích, kết hợp giữa nhà trường với Bảo tàng và Khu di tích, gắn việc học tập tại trường với học tập ngoại khóa tại Khu di tích cho học sinh, sinh viên...

Để thực hiện được những giải pháp nêu trên, các cấp, các ngành và mỗi người dân phải cộng đồng thực hiện tốt trách nhiệm của mình. Trước hết, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch cần tích cực tham mưu cấp có thẩm quyền ban hành Quy hoạch tổng thể bảo tồn, phát huy giá trị Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An gắn với phát triển kinh tế - xã hội vùng có di tích. Các cơ quan chức năng, chuyên môn tiến hành khảo sát, khoanh vùng bảo vệ di tích, các khu vực bảo vệ các địa điểm di tích lịch sử Chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An nhằm bảo vệ và phát huy có hiệu quả di

tích. Xây dựng các dự án bảo vệ tôn tạo và phát huy giá trị các địa điểm Di tích quốc gia đặc biệt chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An gắn với phát triển kinh tế - xã hội vùng có di tích.

Ban quản lý các di tích quốc gia đặc biệt tỉnh Cao Bằng (đơn vị trực tiếp quản lý bảo vệ và phát huy giá trị Khu di tích) làm tốt công tác chuyên môn bảo tồn và phát huy giá trị di tích như: Công tác phục vụ đón tiếp khách đến tham quan, dâng hương, nghiên cứu, học tập; nghiên cứu, sưu tầm các tài liệu, hiện vật liên quan đến Di tích; tham mưu kịp thời công tác đầu tư các hạng mục công trình bảo tồn, tôn tạo di tích... Đồng thời, tiếp tục làm tốt công tác tham mưu cho Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch để Sở tham mưu UBND tỉnh, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch có phương án tối ưu trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích; phối hợp với chính quyền địa phương trong công tác quản lý, bảo vệ và tuyên truyền quảng bá, phát huy giá trị di tích; kêu gọi đầu tư từ các doanh nghiệp nhằm đa dạng hóa sản phẩm du lịch, nâng cao chất lượng, phục vụ nhu cầu ngày càng cao của khách tham quan du lịch, nhằm thu hút đông đảo khách trong nước và Quốc tế đến tham quan, học tập và nghiên cứu tại Di tích, qua đó góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội tại địa phương. Phối

hợp thường xuyên với các địa phương, đơn vị, nhất là các trường học tổ chức nhiều hoạt động học tập ngoại khóa, gắn việc học tập tại trường với học tập thực tế tham quan tại Khu di tích cho học sinh, sinh viên trên địa bàn tỉnh, để khơi dậy lòng tự hào dân tộc và ý thức trách nhiệm trong việc bảo tồn và phát huy giá trị Khu di tích. Tăng cường công tác đào tạo, bồi dưỡng về trình độ, năng lực cho đội ngũ cán bộ làm công tác thuyết minh, hướng dẫn và cán bộ làm việc tại Khu di tích không chỉ về trình độ, năng lực chuyên môn, nghiệp vụ mà cả về văn hóa, kỹ năng ứng xử và vốn ngoại ngữ nhằm nâng cao chất lượng phục vụ khách tham quan. Tổ chức cho cán bộ đơn vị đi tham quan thực tế một số di tích, khu du lịch... nhằm mục đích học tập, nâng cao kiến thức để áp dụng phục vụ có hiệu quả tại Ban quản lý. Tạo điều kiện cho cán bộ được tham gia đầy đủ các lớp tập huấn, bồi dưỡng nhằm nâng cao trình độ năng lực về chuyên môn, nghiệp vụ du lịch do các cơ quan chuyên môn chủ trì tổ chức (Cục Di sản, Bảo tàng Hồ Chí Minh Trung ương, Tổng cục Du lịch,...). Tích cực ứng dụng, sử dụng công nghệ thông tin trong hoạt động quảng bá, phát huy giá trị Khu di tích đến du khách trong nước và quốc tế như: tăng cường quảng bá qua trang web với hình thức hấp dẫn, các thông tin về di tích được

lựa chọn kỹ càng, được dịch sang các ngôn ngữ phổ biến như: tiếng Anh, tiếng Trung Quốc... để dễ dàng tiếp cận với các du khách quốc tế.

Cấp ủy, chính quyền địa phương nơi có di tích, cần phối hợp chặt chẽ với các cơ quan chức năng trong việc bảo tồn, tôn tạo, phát huy giá trị Khu di tích; tiếp tục đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục cho nhân dân, nhất là thế hệ trẻ để cùng gìn giữ, bảo vệ và phát huy giá trị Khu di tích. Mỗi cán bộ, đảng viên và các tầng lớp nhân dân, nhất là ở nơi có di tích: Tích cực tham gia quản lý, bảo vệ các địa điểm trong Khu di tích; tích cực tuyên truyền, quảng bá, giới thiệu sâu rộng trong và ngoài tỉnh về Di tích quốc gia đặc biệt, để giáo dục truyền thống, quảng bá “Địa chỉ đỏ”, thu hút du khách đến thăm quan.

Bảo tồn, phát huy các di tích lịch sử cách mạng, di tích văn hóa là việc làm thiết thực, thường xuyên gắn với phát triển kinh tế - xã hội ở địa phương, đồng thời giữ gìn và lưu truyền cho các thế hệ mai sau, góp phần xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc theo chủ trương của Đảng.

Di tích quốc gia đặc biệt Địa điểm Chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An có giá trị đặc

biệt quan trọng, gắn liền với sự nghiệp hoạt động cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đại tướng Võ Nguyên Giáp, gắn với sự trưởng thành, phát triển của Quân đội nhân dân Việt Nam. Việc xếp hạng các địa điểm di tích lịch sử Chiến thắng Biên giới năm 1950, huyện Thạch An là Di tích quốc gia đặc biệt là sự tôn vinh, đánh giá cao của Đảng, Nhà nước về vị trí, vai trò, ý nghĩa lịch sử quan trọng của Di tích, đồng thời ghi nhận những đóng góp to lớn của Đảng bộ, nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng trong sự nghiệp cách mạng giải phóng dân tộc.

Đảng bộ, chính quyền và nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng nói chung và huyện Thạch An nói riêng quyết tâm bảo tồn, phát huy tốt nhất các giá trị Di tích, di sản, giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc gắn với phát triển du lịch, qua đó giáo dục truyền thống truyền thống cách mạng, bồi đắp và phát huy niềm tự hào về truyền thống quê hương cho các thế hệ, nhất là thế hệ trẻ, đáp ứng tốt hơn nhu cầu "về nguồn" của nhân dân cả nước và du khách quốc tế khi đến thăm quan, học tập. Góp phần đưa du lịch cơ bản trở thành ngành kinh tế quan trọng trong cơ cấu kinh tế; đưa Cao Bằng trở thành một trong những điểm đến hấp dẫn của khu vực phía Bắc và cả nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban chấp hành Đảng bộ huyện Thạch An: *Lịch sử Đảng bộ huyện Thạch An (1930 – 2010)*, Nxb. Chính trị Quốc gia – Sự thật, Hà Nội, 2.

2. Báo cáo công tác bảo tồn và phát huy giá trị di tích Quốc gia đặc biệt hàng năm của đơn vị quản lý di tích.

3. Bộ Chỉ huy Quân sự tỉnh Cao Bằng: *Cao Bằng lịch sử đấu tranh vũ trang cách mạng (1930 -1954)*, 1990.

4. Đặng Văn Việt: *Đường số 4 rục rữa*, Nxb. Thanh niên.

5. *Động viên lệnh của Hồ Chủ Tịch và của Đại tướng Tổng tư lệnh gửi các cấp chỉ huy và chiến sĩ mặt trận Cao Bằng, Lạng Sơn chiến dịch Lê Hồng Phong II, đầu thu đông 1950*; in 1950; Ban Tuyên huấn Phòng Chính trị mặt trận xuất bản.

6. *Lịch sử nghệ thuật trận đánh then chốt chiến dịch của quân đội nhân dân Việt Nam trong kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ (1945 - 1975)*, Nxb. Quân đội nhân dân, Hà Nội, 2006.

7. Lời kể của đồng chí Chu Phương Vương, người bảo vệ Chủ tịch Hồ Chí Minh trên đường đi chiến dịch Biên giới 1950.

8. Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh – Tỉnh ủy Cao Bằng – Tỉnh ủy Lạng Sơn – Tỉnh ủy Quảng Ninh: *Chiến thắng Đường số 4 và chiến dịch Biên giới (Kỷ yếu Hội thảo khoa học)*, Hà Nội, 2000.

9. Hồ sơ các di tích đã xếp hạng lưu tại Bảo tàng tỉnh Cao Bằng.

10. Tỉnh ủy Cao Bằng – Bảo tàng Hồ Chí Minh: *Chủ tịch Hồ Chí Minh với Cao Bằng*, Nxb. Chính trị Quốc gia – Sự thật, Hà Nội, 2015.

11. Tỉnh ủy Cao Bằng: *Lịch sử tỉnh Cao Bằng*, Nxb. Chính trị Quốc gia – Sự thật, Hà Nội, 2009.

12. Tỉnh ủy Cao Bằng - Ủy ban nhân dân tỉnh Cao Bằng: *Địa chí tỉnh Cao Bằng*, Nxb. Chính trị Quốc gia – Sự thật, Hà Nội, 2000.

13. *Tóm tắt các chiến dịch trong kháng chiến chống thực dân Pháp (1945-1954)*, Nxb. Quân đội nhân dân, Hà Nội, 2000.

14. *Từ điển lịch sử quân sự Việt Nam*, Nxb. Quân đội nhân dân, Hà Nội, 2011.

15. Võ Nguyên Giáp: *Đường tới Điện Biên Phủ* (Hồi ức của Hữu Mai), Nxb. Quân đội nhân dân, Hà Nội, 2001.

MỤC LỤC

Trang

Lời nói đầu	3
Phần thứ nhất: GIỚI THIỆU DI TÍCH QUỐC GIA ĐẶC BIỆT ĐỊA ĐIỂM CHIẾN THẮNG BIÊN GIỚI NĂM 1950, HUYỆN THẠCH AN, TỈNH CAO BẰNG	5
1. Nguồn gốc, lịch sử hình thành	5
2. Các điểm di tích - Giá trị lịch sử	16
2.1. <i>Cụm di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh với chiến thắng chiến dịch Biên giới năm 1950</i>	17
2.2. <i>Cụm di tích cứ điểm Đông Khê, thị trấn Đông Khê</i>	23
2.3. <i>Cụm di tích Khau Luông, xã Đức Xuân, huyện Thạch An.</i>	29
2.4. <i>Cụm di tích Cốc Xả - Điểm cao 477, xã Trạng Con, huyện Thạch An</i>	30
3. Giá trị Khu di tích	33
4. Các hoạt động thường niên tại Khu di tích	34
Phần thứ hai: BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI TÍCH QUỐC GIA ĐẶC BIỆT ĐỊA ĐIỂM CHIẾN THẮNG BIÊN GIỚI NĂM 1950, HUYỆN THẠCH AN, TỈNH CAO BẰNG	39
TÀI LIỆU THAM KHẢO	51

Chịu trách nhiệm xuất bản
TRƯỞNG BAN
NGUYỄN THÚY ANH

Chịu trách nhiệm nội dung
PHÓ TRƯỞNG BAN
BÉ LAN PHƯƠNG

Biên tập nội dung

Triệu Thị Thu Trang	Trưởng phòng Lý luận chính trị và Lịch sử Đảng
Bé Trung Dũng	Phó Trưởng phòng Tuyên truyền - Báo chí - Xuất bản
Đào Văn Mùi	Giám đốc Ban quản lý các khu di tích quốc gia đặc biệt
Ngô Thị Cẩm Châu	Giám đốc Bảo tàng tỉnh
Lâm Hồng Trang	Chuyên viên phòng Tuyên truyền - Báo chí - Xuất bản
Đàm Tuấn Hưng	Chuyên viên phòng Tuyên truyền - Báo chí - Xuất bản

In 17.500 cuốn, tại Công ty TNHH Thương mại và Dịch vụ Thái Hà - Phố Hoàng Như, phường Hợp Giang, Thành phố Cao Bằng.

Giấy phép xuất bản số: 31/GP-STTTT ngày 22 tháng 9 năm 2020 do Sở Thông tin và Truyền thông Cao Bằng cấp. In xong nộp lưu chiểu tháng 9 năm 2020.